

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Blekinge län

Datum: 2023-03-17

Områdesnummer: NRO 10 011

Områdesnamn: Bredåkradeltat-Bokön

Kommun: Ronneby

Kartblad: Karlskrona 3F NV

Areal: 3 315 ha

Naturgeografisk region: 9. Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde

Kust/havsregion: -

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 82 Ronnebyån

Agrara kulturlandskapsregioner: 2. Sydsvenska odlingsbygderna

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde:

Geomorfologi	Isälvsdelta, kame	
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora

Värdebeskrivning: Ett isälvsdelta med belysande exempel på rullstensåsar, dödisformer, dalfyllningar, kamebildningar, erosionsdalgångar och strandhak. Vid Bokön och Möljeryd finns ett odlingslandskap med stor andel artrika och representativa hagmarker samt betad sötvattenstrandäng. Även vid Kalleberga i områdets sydöstra del finns artrika naturbetesmarker.

Huvudkriterier: A, C, D

Stödkriterier: Storlek, Mångformighet, Kontinuitet, Representativitet, Raritet, Nyckelområde, Särprägel

Förutsättningar för bevarande: Att deltaområdet förblir väsentligen oexploaterat i de delar där täkt ännu inte påbörjats, att områdets terrängformer bevaras samt en fortsatt god naturvårdsinriktad hävd av naturbetesmarkerna.

Områdets naturvärden kan påverkas negativt av bl a minskad eller upphörd betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, luftledning, vägdragningar, nydikningar, täkt, schaktning, utfyllnader, upplag, markberedning,

terrängkörning, vägbyggen eller annan exploatering.

Säkerställande: -

Områdets huvuddrag: Bredåkradeltat är ett av Sydsveriges största isälvsdeltan, uppbyggt i nära anslutning till Baltiska Issjöns högsta kutlinje. Området är välundersökt. I en geovetenskaplig inventering 1978 beskrivs 23 typlokaler av särskilt stort intresse. Från denna inventering har nedanstående beskrivningar av de geologiska bildningarna hämtats.

1. Kameområde vid Skärvögöl

Området är representativt för de isälvsavlagringar som uppstår då grovkorniga sediment avsätts av ett strömmande vatten i en dödismiljö, s k kameområde. Området är lokaliserat till en vidgning av huvuddalgången och innehåller välutbildade formelement som kameterrasser och mjuka kamekullar samt en central ås. Skärvögölsjön och Gåsaviken samt talrika gropar och torvfyllda svackor utgör karaktäristiska spår efter dödis. De grovkorniga isälvsavlagringarna når nivåer upp till ca 70 m ö h.

2. Laterala kameterrasser vid Rötälången

De mjukt undulerande terrassytorna längs ådalgången är ett mycket karaktäristiskt inslag i de blekingska ådalgångarna ovanför högsta kustlinjen.

3. Kamekullar norr om Karlsnåsgården

Området är starkt präglad av dödis, vilket givit upphov till den brutna markytan. Ett åsparti i Rötälången utgör en karaktäristisk T-formad udde.

4. Proximalt deltaplan vid Måljerud

Den mycket plana sedimentytan utgör med sina ca 57 m ö h det högsta av de egentliga deltaplanen i Bredåkraområdet. Långa Mållebåcken löper en tydlig erosionsdalgång från Åsjön tvärs över hela sedimentplanet till Mållsjön.

5. Iskontakter i proximalt deltaområde vid Måljerud

Området karaktäriseras av ett flertal iskontakter i deltaplanens proximala del. Den skarpt markerade finner man omedelbart norr och väster om Måljeruds kapell, där den plana sedimentytan begränsas av tvåra branter ner mot Åsjön.

6. Proximalt deltaplan norr om Karlsnåsgården

Den öppna och mycket plana sedimentytan i dalgången mot Hammargården kontrasterar starkt mot de kuperade skogsbevuxna morånsidorna. På det helt orörda planet är det möjligt att urskilja ursprungliga ytstrukturer som strömrännor och smårre dödisgropar.

7. Lateral kameterrass och åspartier vid Karlsnåsgården

Den ovanligt stora laterala kameterrassen söder om Karlsnåsgården når med sin jämna överyta ca 55 m ö h. Den vackert hästskoformade viken i Rötälången utgör ett mycket typiskt och iögonfallande resultat av nersmältande dödis. Åsstråket som löper genom området bidrar med två karaktäristiskt utformade uddar, som nästan omsluter viken.

8. Kittelfält med erosionsfårar norr om Vassasjön

Den småkuperade isälvsavlagringen nordväst om Vassasjön uppvisar trots de talrika groparna och svackorna en jämn överyta på ca 54 m ö h. Avlagringen karaktäriseras av de många groparna (s k kittlar), vilka emanerar från inbäddade eller begrävda isblock. Sannolikt har huvuddelen av de sediment som bygger upp Bredåkradeltat transporterats fram genom detta område. En lätt urskiljbar och upp till 7-8 m djup erosionsravin, som kan följas genom hela partiet, ger en uppfattning om de vattenmängder som fortsatt strömma efter kittelfältets avsättning. Området är regionalt sett unikt samt utgör en nyckellokal för tolkningen av den geologiska utvecklingen.

9. Iskontakt och tillförseldal vid Vassasjön

Norr och öster om Vassasjön uppträder grovkorniga isälvsavlagringar som mindre terrasser och kullar. Sedimenten är avsatta mellan de moräntäckta höjderna och dödisen i Vassasjösänkan. Vid sjöns nordöstra och sydöstra strand är iskontakterna speciellt välutbildade. Den nordöst om Vassasjötorpet belägna dalgången utgör en av Bredåkradeltats nordöstra tillförseldalar.

10. Proximalt deltaplan söder om Vassasjön

Partiet utgöres av en mycket plan och välutformad sedimentyta med en nivå av ca 60 m ö h. Området, som begränsas norrut av en karaktäristisk iskontakt (Vassasjön och västerut av en djup erosionsdalgång, har fått benämningen Vassasjöplatån. Partiet utgör Bredåkradeltats största och mest orörda proximala deltaplan.

11. Sänksjön

Sänksjön utgör en större vattenfylld dödisgrop. De höga och mycket branta stränderna utgör karaktäristiska spår av bortsmält is. Den kanske mest välutbildade iskontakten finner man längs sjöns östra sida mot den upp till 60 m höga Sänksjöplatån.

12. Erosionsdal i deltaplan söder om Sänksjön

En mycket markerad erosionsdal kan följas från Klintabäcken åt sydväst till området norr om Bredåkra kyrkogård (parti 21). I den ca 10 m djupt nerskurna dalgången är den del av Bredåkra mosse, som ej utplånades vid anläggningsarbetena för flygplatsen, belägen. Dalgången omges av deltaplan på upp till 55-57 m ö h.

13. Erosionsdal i deltaplan sydväst om Sänksjön

En mycket markerad erosionsdalgång kan följas från Gölsjön åt sydväst till området väster om Hasselstads gård (parti 20). Dalgången är ca 10-15 m djupt nerskuren oerhört plana deltaytorna på ca 55-57 m ö h.

14. Åsparti och erosionsdal i deltaplan väster om Brantafors

Bredåkradeltats djupaste och mest markanta erosionsdal, ca 15 m djup, kan följas från Karlsnäsområdet till Vassasjön, för att därefter följa Klintabäcken till dess utlopp i Ronnebyån vid Kalleberga.

15. Getryggsås och deltaplan söder om Brantafors

Ett orört parti av den getryggsformade åsryggen kontrasterar skarpt mot

erosionsdalgången på dess västra och deltaplanen på dess östra sida. Åsens krön höjer sig ca 5 m över de omgivande deltaplanen på ca 55 m ö h, medan nivå-skillnaden mellan dalbotten och åskränet uppgår till ca 20 m. Det orörda och natursköna området bör absolut undantas grusexploatering, inte minst med tanke på de närbelägna grundvattentäkterna.

16. Utbredda deltaplan omkring södra delen av Ronneby flygplats

Området är representativt för de dominerande och så karaktäristiskt plana deltaytorna på ca 55 m ö h. Sedimenttytor runt just denna nivå når i Bredåkraområdet den ojämförligt största utbredningen varvid de kan sägas utgöra deltats huvudnivå.

17. Strandhak väster om Hasselstad

På distalbranten från de mycket plana deltaytorna uppträder strandhak, uttraderade av Baltiska issjön på ca 46 och 50 m ö h. Flera både större och bättre utformade strandhak, som beskrivits av Andersson (1927), utplånades då flygfältet och Kallinges villaområden byggdes. Det är därför angeläget att bevara de enda orörda som återstår.

18. Distalt deltaplan norr om Hasselstads gård

Partiet får representera de distala deltaplanen med nivåer runt ca 53 m ö h. Sedimentytan saknar här grövre ytbädd och är mycket plan.

19. Distalt deltaplan och yngre flodplan vid Kalleberga

Distala deltaplan på ca 53 m ö h har bevarats från floderosion bakom det bågformade åspartiet medan materialet på andra sidan eroderats bort. På sistnämnda plats återfinns nu yngre flodplan på ca 40 m ö h.

20. Deltaplan och erosionsdal väster om Hasselstads gård

Vid mynningen av den stora erosionsdalen (se omr 13) återfinns huvuddelen av det bortroderade materialet i ett deltaplan som representerar en yngre och lägre vattennivå, ca 40-45 m ö h. Erosionsdalgången går att följa även genom detta lägre sedimentplan, nu dock med betydligt mera utslätade former, d v s mindre djup och större bredd.

Nordväst om Hasselstads gård finns vidare en atrik och skyddsvärd hagmark. Floran innehåller ett flertal hävdberoende och skyddsvärda arter som backsippa, brudbröd, slättergubbe och svinrot.

21. Deltaplan med erosionsdal nordväst om Bredåkra kyrka

Vid mynningen av den stora erosionsdal (se omr12) återfinns huvuddelen av det bortroderade materialet i Bredåkraområdets lägsta och yngsta deltaplan, som representerar en vattennivå ca 35-40 m ö h. Den stora erosionsdalen går att följa även genom detta lägre plan.

22. Distalbrant med källflöden söder om Ronneby flygplats

Partiet utgöres av en mycket välutformad och karaktäristisk distalfri avlastningsbrant. Distalbranten utgöres av den sluttande övergången från deltaplanen på 53-55 m ö h till de distala finkorniga issjöavlagringarna på ca 40 m ö h. Då den mot distalbranten riktade grundvattenströmmen tvingas i dagen av

underliggande täta jordlager uppstår de karaktäristiska kallflödena. Förutsättningarna för dylika "kallkällor" är så goda i området att det torde utgöra ursprunget i ortsnamnen Kallinge och Kalleberga. I dag utgör dock de två kallflödena inom detta parti de enda återstående med permanent vattenflöde.

Områdets naturskönhet med öppna beteshagar och mogna eklundar, gör det till ett populärt och för Kallingeborna närbeläget strövområde.

23. Getryggsås med åsgravar vid Kalleberga

Den vackert getryggsformade åsen är flankerad av breda åsgravar genom Kalleberga hembygdspark. Anmärkningsvärt är att det sammanhängande åspartiet uppvisar typiskt supraakvatiska karaktärer 25 m under högsta kustlinjen. Åsens ytformer är lätt iakttagbara i den vackert glesa en- och ekvegetationen.

Kallebergaområdet innehåller också flera naturbetesmarker med betydande botaniska värden, bl a hävdad ljung- och gräshed samt artrik torrängsvegetation med bl a *hedblomster*, *axveronika*, *backsippa*, *ängshavre* och *fjentimotej*. Den senare är ovanlig i länet. Naturmiljön kring Ronnebyån är i sin helhet mycket tilltalande och området är av värde för friluftslivet.

Bokön-Möljeryd

Odlingslandskapet kring Bokön och Möljeryd, i Bredåkradeltats östra kant, är ett av de hagmarkstätaste i länet. Inom området finns 10 hagmarker av mer eller mindre hög klass. Vanliga vegetationstyper är stagghed, rödvenhed och rödvenäng. Bland hävdgynnade arter märks *kattfot*, *slättergubbe*, *Adam och Eva*, *solvända* och *backsippa*. En av hagmarkerna, sydväst om Mällsjön, innehåller också en av länets få kvarvarande betade sötvattenstrandängar (sjömader).

Anmärkning: I riksobjektet har medtagits hela deltat samt åsbildningarna norr om deltat fram till och med avlagringarna i Långgölsmåla. Flygfältet har dock undantagits från riksobjektet. För att öka möjligheterna att tolka hur deltat uppkommit och för att kunna skydda vissa jämförelseytor belägna invid deltat har i riksobjektet även medtagits vissa moränområden.

Bokön-Möljeryd Ingår i länets bevarandeplan för odlingslandskapet (obj nr 81-27) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (obj nr 81-104). Bredåkradeltat innehåller mer än 20 inventerade och beskrivna ängs- och hagmarker. 5 våtmarker inom området har beskrivits i VMI.

Referenser:

- Hebrand, M. 1978. Geovetenskaplig inventering av Bredåkradeltat. Länsstyrelsen i Blekinge län. Medd. 1978:4.
- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1984. Naturvårdsplan Blekinge.
- Länsstyrelsen i Blekinge län och Sveriges geologiska undersökning, 1986: Inventering av grus och morän i Blekinge.
- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1993. Ängar och hagar i Blekinge.
- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1994. Ängar och hagar i Ronneby.
- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1994. Våtmarker i Blekinge.
- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1996: Odlingslandskapet i Blekinge - bevarandeplan.
- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1993. Ängar och hagar i Blekinge.
- Naturvårdsverket, 1996. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.